International periodic scientific journal

ONLINE

www.sworldjournal.com

D.A.Tsenov Academy of Economics - Svishtov (Bulgaria)

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
(ICV: 73)
GOOGLESCHOLAR

SWorld Journal

Issue №39
Part 3
September 2026

Published by:
SWorld & D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov,Bulgaria

https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj39-03-029
DOI: 10.30888/2663-5712.2026-39-03-029

УДК 347.77:338.24:355.01(477)

INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION AS A FACTOR IN UKRAINE'S ECONOMIC RECOVERY: LEGAL TRANSFORMATIONS AND INSTITUTIONAL CHALLENGES

ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ВИКЛИКИ

Larysa Yerofieienko / Єрофєєнко Л. В.
c.l.s, as. prof /к. ю.н., доц
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-8436-2065
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics,
Kharkiv, Ukraine, Nauky Ave., 9-A.
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця,
м. Харків, пр. Науки, 9-А.

Анотація. *Наукова новизна дослідження полягає у формуванні концептуально нової теоретико-правової моделі охорони інтелектуальної власності як стратегічного драйвера національної безпеки, інноваційного розвитку та макроекономічної стабілізації України в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. У роботі здійснено системний аналіз наслідків декодифікації господарського законодавства та скасування Господарського кодексу України через призму збереження нематеріальних активів державних підприємств, що перебувають у процесі корпоратизації. Обґрунтовано необхідність відмови від квазіречових інститутів господарського відання та оперативного управління на користь цивільно-правових режимів власності та ліцензування для запобігання втраті патентного портфеля державного сектору.*

У статті проаналізовано правову природу розподілу майнових прав на оборонні та подвійні винаходи відповідно до новел Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з проходженням військової служби». Виявлено прогалини у підзаконному регулюванні виплат авторської винагороди військовослужбовцям-винахідникам та сформульовано концептуальні пропозиції щодо їх усунення задля стимулювання винахідницької активності в Збройних Силах України. Досліджено передумови запровадження режиму трансферу технологій подвійного призначення (MilTech) у цивільний сектор.

Крім того, виявлено інституційні бар'єри у системі захисту прав інтелектуальної власності, зокрема проаналізовано наслідки тривалого нефункціонування Вищого IP-суду у контексті виконання вимог програми Ukraine Facility (Розділ 7). Обґрунтовано необхідність розробки Єдиної державної методики оцінки збитків від знецінення та втрати комерційного потенціалу нематеріальних активів унаслідок збройної агресії РФ для формування доказової бази в Міжнародному реєстрі збитків (RD4U).

Ключові слова: *інтелектуальна власність, нематеріальні активи, післявоєнне відновлення, декодифікація господарського законодавства, оборонні технології (MilTech), винаходи військовослужбовців, Вищий IP-суд, Ukraine Facility, трансфер технологій, оцінка збитків ІВ, Міжнародний реєстр збитків (RD4U).*

Вступ. В умовах триваючої збройної агресії проти України та підготовки до масштабного післявоєнного відновлення особливої актуальності набуває формування нової економіко-правової парадигми. Традиційна орієнтація на сировинний експорт та відновлення виключно фізичної інфраструктури не спроможна забезпечити довгострокову конкурентоспроможність держави. Стратегічним каталізатором зростання має стати високотехнологічний сектор, побудований на ефективній системі охорони, захисту та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності (ІВ).

Сьогодні Україна продовжує функціонувати в умовах воєнного стану, що вимагає мобілізації всіх наявних внутрішніх та зовнішніх ресурсів для підтримання обороноздатності та забезпечення стійкості національної економіки. Фізичне руйнування промислових активів та інфраструктури актуалізувало необхідність докорінної зміни структури господарювання, де базовим чинником створення доданої вартості стає інтелектуальний капітал. Статистичні дані підтверджують, що сектори економіки з високою інтенсивністю використання об'єктів права інтелектуальної власності відіграють стабілізуючу роль, генеруючи 23,02% валового внутрішнього продукту України та забезпечуючи 32,69% усіх робочих місць[1].

В умовах тривалої макроекономічної нестабільності належна правова охорона інтелектуальної власності є дієвим інструментом збереження людського капіталу, надаючи правові гарантії та фінансову мотивацію для українських науковців, інженерів та ІТ-фахівців безпосередньо всередині країни.[1]

Сучасна парадигма правової системи України у 2026 році визначається поєднанням масштабної реформи приватного права та інтеграції до європейського правового простору. Правова охорона інтелектуальної власності в цьому контексті виходить за рамки класичного цивільно-правового інституту, перетворюючись на стратегічний важіль економічного відновлення.

Створення сприятливих умов для капіталізації нематеріальних активів, залучення іноземних інвестицій під технологічні розробки та легалізація

інноваційних військових розробок виступають фундаментом повоєнної модернізації держави.

Актуальність теми зумовлена необхідністю докорінного перегляду економіко-правової моделі України в умовах повномасштабної збройної агресії РФ та підготовки до масштабної повоєнної відбудови. Традиційна орієнтація на сировинну економіку та відновлення виключно фізичної інфраструктури є недостатньою для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та суверенітету держави. Стратегічним вектором зростання має стати високотехнологічний сектор, базований на інтелектуальному капіталі.

Глибока реформа приватного права (скасування Господарського кодексу України та перехід державних підприємств на цивільно-правові засади) вимагає визначення долі нематеріальних активів державного сектору. Водночас виникає нагальна потреба врегулювання розподілу прав на оборонні розробки (MilTech), забезпечення захисту прав військовослужбовців-винахідників та створення безпечних механізмів трансферу технологій подвійного призначення. Поряд із цим, невиконання вимог за Розділом 7 Плану реформ у межах програми Ukraine Facility (зокрема щодо повноцінного запуску Вищого IP-суду) та відсутність єдиної методики оцінки збитків, завданих об'єктам ІВ внаслідок війни, створюють системні ризики для залучення прямих іноземних інвестицій та міжнародно-правового відшкодування шкоди.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-правових засад охорони інтелектуальної власності як стратегічного чинника економічного відновлення України, виявлення системних прогалин у законодавстві та інституційному середовищі в умовах воєнного стану, а також формування концептуальних пропозицій щодо їх усунення.

Для досягнення поставленої мети визначено такі науково-практичні завдання:

1. Здійснити аналіз правових наслідків декодифікації господарського законодавства (Закон України № 4196-IX «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний

період та об'єднань юридичних осіб»[2]) щодо збереження, управління та комерціалізації нематеріальних активів корпоратизованих державних підприємств.

2. Оцінити вплив новел патентного законодавства (Закон України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України»[3]) на відновлення патентного діловодства та ефективність застосування інструменту post-grant opposition для захисту ринку від недобросовісної конкуренції.

3. Виявити правові та нормативні прогалини у сфері регулювання виплат авторської винагороди військовослужбовцям-винахідникам (Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з проходженням військової служби»[4]) та обгрунтувати необхідність розробки відповідного підзаконного Положення.

4. Проаналізувати інституційні ризики та бар'єри у системі захисту прав інтелектуальної власності, зокрема наслідки затримки запуску Вищого суду з питань інтелектуальної власності в контексті виконання євроінтеграційних вимог програми Ukraine Facility (Розділ 7).

5. Сформулювати концептуальні напрями щодо стимулювання MilTech-інновацій, створення безпечного режиму трансферу технологій подвійного призначення та затвердження Єдиної державної методики оцінки збитків, завданих об'єктам ІВ внаслідок збройної агресії РФ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням правової охорони та захисту інтелектуальної власності, а також її ролі в економічному розвитку присвячено праці багатьох провідних українських науковців, таких як О. Орлюк, О. Штефан, Г. Андрощук, В. Дроб'язко, Ю. Капіца, О. Дорошенко, С. Некос, Т. Рудник та інші. Ці дослідження були зосереджені на аспектах гармонізації законодавства України про інтелектуальну власність зі стандартами Європейського Союзу, комерціалізації нематеріальних активів та розвитку інноваційної екосистеми. У працях акцентувалася увага на

необхідності євроінтеграційних реформ та адаптації IP-сектору до сучасних глобальних викликів. Також висвітлювалися проблеми процесуального захисту прав інтелектуальної власності, особливості розгляду патентних спорів, а також обґрунтовувалася практична необхідність функціонування спеціалізованих судових органів у сфері IP.

У публікаціях останніх років (Ю. Капіца, С. Некос) розглядалися окремі питання адаптації правового режиму інтелектуальної власності до умов воєнного стану, зокрема особливості діловодства стосовно об'єктів промислової власності та підтримка винахідницької діяльності в критичних галузях.

Попри вагомий внесок зазначених науковців, комплексний правовий аналіз впливу останніх системних законодавчих новел на сферу інтелектуальної власності в умовах воєнного стану та підготовки до післявоєнної відбудови залишається недостатньо висвітленим. Зокрема, поза належною увагою правознавців залишилися такі питання:

Не досліджено практичні наслідки скасування Господарського кодексу України для збереження та управління патентним портфелем державних підприємств, що перебувають у процесі корпоратизації, у разі відмови від застарілих regime господарського відання та оперативного управління.

Незважаючи на прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інтелектуальної власності на об’єкти, створені у зв’язку з проходженням військової служби», у доктрині не розкрито практичний підзаконний механізм розподілу майнових прав та виплати авторської винагороди військовослужбовцям-винахідникам на різних етапах життєвого циклу розробки.

У науковій літературі відсутній системний аналіз ризиків затримки запуску Вищого суду з питань інтелектуальної власності крізь призму виконання Україною зобов'язань за Розділом 7 програми Ukraine Facility.

Відсутній єдиний теоретичний підхід до оцінки збитків, завданих знеціненням ТМ, патентів і ноу-хау, та порядку формування відповідної доказової бази для Міжнародного реєстру збитків (RD4U).

Основний текст.

Кардинальним зрушенням у правовому регулюванні господарської діяльності стало прийняття 9 січня 2025 року Верховною Радою України Закону № 4196-IX «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» (далі Закон № 4196-IX), який був підписаний Президентом України 26 лютого 2025 року. Цим нормативним актом Господарський кодекс України визнано таким, що повністю втратив чинність з 28 серпня 2025 року. [5]

Скасування Господарського кодексу України та набрання чинності Законом України № 4196-IX зумовили необхідність відмови від застарілих квазіречових інститутів — права господарського відання та права оперативного управління. Ліквідація дуалізму приватного права дозволила усунути системні колізії між цивільним та господарським законодавством, гармонізувавши регулювання комерційних правовідносин із стандартами Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку.

Одночасно з цим, встановлена Законом № 4196-IX заборона на створення нових юридичних осіб у формі приватних, дочірніх, іноземних, а також державних і комунальних підприємств, стимулює трансформаційні процеси в державному секторі.[2] Усі наявні підприємства застарілих форм мають пройти обов'язкову корпоратизацію та перетворення на господарські товариства протягом трирічного перехідного періоду,[6] який завершиться 28 серпня 2028 року. У контексті реформування державного сектору економіки та корпоратизації державних підприємств постає завдання збереження та ефективного використання належних їм нематеріальних активів (патентів, свідоцтв на знаки для товарів і послуг, ноу-хау).

Така трансформація дозволяє трансформувати накопичені нематеріальні активи у ліквідні корпоративні права, які можуть виступати внеском до статутного капіталу або предметом застави.[7] При цьому державні компанії з часткою державної власності понад 50% зобов'язані були до 28 лютого 2026 року оприлюднити повну фінансову звітність, що спрощує незалежну оцінку та

аудит їхнього патентного портфеля.[8]

Важливим елементом стабілізації цивільного обороту стало також підвищення стандартів корпоративного управління. Інтеграція до Цивільного кодексу України норм щодо персональної майнової відповідальності посадових осіб за збитки, завдані внаслідок недобросовісних або некомпетентних дій, мінімізує ризики прихованого виведення технологічних розробок. [2]

Нові правила прийняття рішень загальними зборами більшістю від усіх учасників створюють надійний бар'єр проти рейдерських атак на інноваційний бізнес. Крім того, уніфікація договірного права через відмову від поняття «господарського договору» перевела ліцензійні та трансферні угоди в площину чистого цивільного права. [5]

Чинність раніше укладених договорів при цьому повністю зберігається, що гарантує юридичну визначеність та стабільність ліцензійних платежів. Специфіка державних замовлень відтепер регулюється спеціальними нормами публічних закупівель, усуваючи дублювання правових режимів. [9]

Перехід на загальноцивільні інститути права власності та ліцензування дозволяє створити прозору основу для залучення приватних та іноземних інвестицій. Водночас виникає потреба в чіткій нормативній регламентації статусу нематеріальних активів, створених за рахунок бюджетних коштів, аби запобігти їх безпідставній втраті чи неконтрольованій витоку за кордон.

Під час першої фази воєнного стану інтереси заявників захищалися спеціальним Законом України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв’язку із збройною агресією Російської Федерації проти України», який повністю призупиняв перебіг усіх строків, пов'язаних з охороною та процедурами набуття прав інтелектуальної власності. [10] Проте тривале заморожування цих строків почало негативно впливати на ринкову динаміку, гальмуючи розгляд заявок та обмежуючи інструменти конкурентної боротьби.

З метою відновлення повноцінного правового режиму 16 квітня 2025 року було прийнято Закон України «Про визнання таким, що втратив чинність,

Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України», який набрав чинності 31 травня 2025 року та скасував норми Закону «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України». Даний закон поновив стандартний перебіг усіх процесуальних строків патентного діловодства. Наданий 75-денний перехідний період для завершення відкладених дій закінчився 14 серпня 2025 року. У 2026 році всі процеси відбуваються в стандартному, передбаченому спеціальним законодавством режимі, що змушує правовласників ретельно контролювати встановлені законом дедлайни. [10]

Відновлення процесуального ритму дозволило запустити важливі регуляторні процедури. Зокрема, було поновлено розгляд заперечень проти реєстрації об'єктів промислової власності на етапі експертизи, а також активовано інструмент post-grant opposition. [11] Протягом 2025 року Апеляційною палатою УКРНОІВІ було розглянуто декілька справ за цим механізмом щодо винаходів, корисних моделей та промислових зразків, що наблизило вітчизняну систему до європейської практики. Водночас важливим інструментом індивідуалізації українських виробників на міжнародній арені стало надання дозволів на використання офіційної назви держави Україна та її кодів: протягом 2025 року було прийнято 54 відповідні рішення. [12]

Сформувалася нова судова практика, яскравим прикладом якої є Постанова Великої Палати Верховного Суду від 5 березня 2025 року у справі № 910/8781/23, де встановлено, що строк невикористання торговельної марки для цілей дострокового припинення її дії не залежить від зміни особи її власника, що унеможливило штучне продовження строків неактивних свідоцтв. [13]

Ухвалення Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» та відновлення перехідних процедур дозволили

стабілізувати патентне діловодство, а застосування механізму post-grant opposition стало важливим інструментом запобігання зловживанням патентними правами.

Ефективна система захисту прав інтелектуальної власності (ІВ) функціонує як ключовий інституційний інфраструктурний елемент для сучасного інноваційного розвитку. Вона перетворює нематеріальні ідеї та розробки на ліквідні ринкові активи з чітко визначеними правами власності, що принципово змінює економічну поведінку інвесторів, технологічних компаній та підприємців. Ефективний захист ІВ знижує ризики експропріації капіталу у формі нематеріальних активів.

Для повоєнного відновлення критично важливими є іноземні технологічні інвестиції та розробки в сфері MilTech і Dual-Use. Чітке законодавство про комерційну таємницю, трансфер технологій та службові винаходи стимулює внутрішні й зовнішні R&D-проєкти.

Сектор оборонних інновацій у 2026 році перетворився на головну рушійну силу технологічного відродження України. Українські оборонні та IT-стартапи залучили майже півмільярда доларів інвестицій у 2025 році, причому безпосередньо оборонні стартапи отримали понад 105 мільйонів доларів фінансування. Наприклад, стартап Farsight Vision залучив 7,2 мільйона євро за підтримки оборонного кластера Brave1. [14]

Стрімкий розвиток MilTech вимагав чіткого правового врегулювання статусу винаходів, створених безпосередньо під час проходження військової служби. Цю проблему розв'язав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інтелектуальної власності на об’єкти, створені у зв’язку з проходженням військової служби», який набрав чинності 12 грудня 2025 року.[4] Зазначений закон здійснив чіткий розподіл прав: особисті немайнові права на твори, винаходи та промислові зразки зберігаються за військовослужбовцем, тоді як виключні майнові права на такі службові об'єкти автоматично набуває держава в особі військових формувань або органів, у яких винахідник проходить службу. Норми закону не поширюються на результати

інтелектуальної праці, створені військовослужбовцем поза службовими обов'язками в межах свободи творчості.

Військові частини наділяються майновими правами для виконання завдань або провадження дозволеної господарської діяльності в межах регламентів Міноборони, причому держава отримує право ліцензувати ці об'єкти приватним підприємствам або вносити їх до статутних капіталів створюваних державних підприємств нового типу. Така конструкція захищає секретність і дозволяє оборонним відомствам вільно впроваджувати розробки.

Військовослужбовці-автори мають право на виплату винагороди за створення та використання об'єктів у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, хоча практичне впровадження цієї норми у 2026 році все ще стикається із прогалинами у підзаконній нормативній базі. [4]

Для практичної реалізації цього Закону необхідна розробка чітких підзаконних актів, які б гарантували виплату справедливої авторської винагороди військовослужбовцям-винахідникам, щоб не позбавити винахідника матеріального стимулу.

Ключовим фактором оборонно-промислового комплексу є платформа Brave1, пільговий режим Дія Сіті та їх інтеграція з міжнародними ініціативами (NATO DIANA, EDIP).

Важливим кроком інтернаціоналізації українського MilTech стало підписання на початку березня 2026 року меморандуму про взаємодію з акселератором НАТО DIANA, що спростувало інтеграцію вітчизняних оборонних розрозбників до західної екосистеми та відкрило доступ до європейського фінансування обсягом €300 млн у межах програми EDIP. [15]

Вступ України до Європейського Союзу залишається центральним політико-правовим вектором. 14 липня 2026 року відбулося відкриття шостого переговорного кластера «Зовнішні відносини», який безпосередньо зачіпає питання оборонної співпраці та протидії гібридним загрозам. [16] У контексті інноваційного розвитку базовим орієнтиром виступає Розділ 7 переговорної рамки «Інтелектуальна власність». [17]

Проте ефективність правової охорони інтелектуальної власності в Україні стримується глибокою інституційною кризою спеціалізованого судочинства. Вищий суд з питань інтелектуальної власності, рішення про створення якого було прийнято ще в 2017 році, у 2026 році залишається недіючою структурою. [18] Попри законодавчі вимоги щодо обов'язкового проведення конкурсу на посади суддів, усі вакансії досі залишаються відкритими. Державне фінансування суду демонструє катастрофічне скорочення: в 2021 році з бюджету на його роботу виділили 3,9 млн гривень. В 2022 році витрати зросли відразу на 286,2% – до 15,1 млн. У 2023 році їх урізали на 70,6% (до 4,5 млн), у 2024 році – на 61,3% (до 1,7 млн). В 2025 році суд отримав 4,4 млн гривень з держбюджету (+152,7%).[19]

Це фактично консервує ситуацію, за якої складні патентні спори розглядаються загальними судами, що не мають спеціалізованої експертизи. Ця криза суперечить вимогам фінансового інструменту ЄС Ukraine Facility обсягом 50 млрд євро на 2024–2027 роки, [20] який передбачає впровадження сучасних ІТ-систем та підвищення прозорості судової системи до кінця 2027 року.[21]

Досвід країн, які здійснювали повоєнну відбудову або долали масштабні кризи, свідчить про те, що система інтелектуальної власності (ІВ) слугує не просто юридичним захистом, а активним інструментом промислової політики та інноваційного стрибка. Успішні практики міжнародного досвіду будуються на поступовому переході від запозичення технологій до створення власного патентного потенціалу.

Так, наприклад, після Корейської війни (1950–1953) країна була повністю зруйнована та мала низький економічний рівень. Система ІВ вибудовувалася поетапно. В 1960–1970-ті роки відбувалася стратегія адаптації. Уряд свідомо підтримував систему, яка спрощувала доступ до іноземних технологій. Замість складних патентомістких розробок акцент робився на корисних моделях (малих винахідницьких рішеннях) та зворотному інжинірингу (reverse engineering). Потім в 1980–1990-ті роки відбувалося стимулювання R&D та технологічного трансферу. Було запроваджено жорсткіші стандарти ІВ для відповідності

вимогам США та СОТ. Паралельно державні інститути (наприклад, KIST) та чеболі (Samsung, LG, Hyundai) отримували субсидії на патентні дослідження. І, як результат, Південна Корея перетворилася на одного з світових лідерів за кількістю поданих патентних заявок на душу населення, забезпечивши перехід від бідної аграрної країни до високотехнологічного гіганта. [22]

Також можно привести приклад Японії. Після Другої світової війни Японія застосувала інструменти ІВ для швидкої модернізації промисловості. Японські компанії активно купували іноземні ліцензії (переважно зі США), вивчали їх і запатентовували сотні дрібних покращень навколо основної технології (patent fencing). Здійснювалася централізована патентна політика: японське патентне бюро (JPO) надавало пріоритет швидкій публікації та розкриттю інформації про патентні заявки. Це дозволяло іншим вітчизняним компаніям швидко навчатися та вдосконалювати технології без порушення прав. Як результат: забезпечено створення відомих світових брендів (Sony, Toyota, Honda) та закладено основу «Японського економічного дива». [23]

Відбудова Західної Німеччини після 1945 року за рахунок Плану Маршалла супроводжувалася адаптацією патентної системи під запити високотехнологічного машинобудування та хімічної промисловості: була створена мережа прикладних дослідницьких інститутів, яка виступає містком між наукою та бізнесом. Права на ІВ, створені в інститутах, активно ліцензуються приватному бізнесу. Також Німеччина активно використовує правовий режим «малих патентів» (з коротшим строком і спрощеною процедурою), що ідеально підходить для середніх сімейних компаній (Mittelstand), які не мають величезних бюджетів на повноцінні R&D. [24]

Аналіз світового досвіду післявоєнного та кризового відновлення (Південна Корея, Японія, Німеччина) дозволяє сформулювати ключові завдання для України, де система інтелектуальної власності (ІВ) має стати не просто формальним інститутом, а активним двигуном економічного зростання:

1. *Перехід від «оборонного» захисту до комерціалізації та трансферу технологій.* Патенти та реєстраційні свідоцтва мають цінність лише тоді, коли

вони працюють в економічному обороті, а не залишаються «на папері». Тому в Україні необхідно розбудувати мережу офісів трансферу технологій (ТТО) при університетах та науково-дослідних інститутах. Науковці повинні мати прості юридичні та фінансові механізми для створення спаунофф-компаній та передачі своїх розробок бізнесу.

2. *Конверсія MilTech та технологій подвійного призначення (Dual-Use).* Військові інновації, створені під час війни, є потужним джерелом для цивільного технологічного стрибка. Україна вже має унікальний практичний досвід у сфері безпілотних систем, РЕБ, радіолокації та тактичної медицини. Одже потрібно створити прозорий правовий режим для стимулювання цивільного використання оборонних патентів та ноу-хау. Оборонні розробки повинні легко адаптуватися для потреб цивільної авіації, агросектору, розмінування та медицини.

3. *Фокус на «малих інноваціях» та підтримці МСБ (малого й середнього бізнесу).* На перших етапах відбудови економіку рухають не лише фундаментальні відкриття, а й масові покращення та раціоналізація існуючих технологій. То ж Україні потрібно зберегти та максимально спростити інститут корисних моделей ("малих патентів"). Це дозволить українським підприємствам, що беруть участь у швидкій відбудові інфраструктури, енергетики та житла, оперативно та недорого захищати свої локальні технічні рішення.

4. *Передбачуваність для іноземних інвесторів через гармонізацію з ЄС.* Великий іноземний капітал та компанії з високою доданою вартістю не заходять у країни з високим ризиком викрадення або неконтрольованого копіювання їхніх технологій. Тому в Україні необхідна повна адаптація законодавства до стандартів ЄС (зокрема виконання переговорного Розділу 7 щодо IP Law) та ефективна робота УКРНОІВІ є гарантією для міжнародних корпорацій. Це дозволить залучати ПІІ не просто для відбудови «цегли та бетону», а для створення в Україні R&D-центрів та високотехнологічних виробництв.

5. *Поєднання патентного захисту з промисловою політикою.* Система ІВ

не працює у вакуумі — вона є частиною державної стратегії розвитку пріоритетних галузей. Висновок для України: державні гранти, податкові пільги (наприклад, у межах Дія.City) та пільгове кредитування мають бути безпосередньо пов'язані з наявністю у підприємств зареєстрованих об'єктів ІВ або інвестиціями в R&D. Податкові стимули для науково-дослідних робіт (Patent Box) допоможуть утримувати інтелектуальний капітал всередині країни.

Попри суттєвий прогрес у гармонізації законодавства із нормами ЄС та успішний запуск УКРНОІВІ, вітчизняна система інтелектуальної власності (ІВ) стикається із серйозними викликами, зумовленими повномасштабною війною та вимогами майбутньої відбудови. Так, законодавство не містить чітких, гнучких механізмів розподілу майнових прав на об'єкти ІВ, створені за замовленням Міноборони або із залученням державного фінансування. Відсутній спрощений порядок передачі правовласниками своїх розробок військовим під час воєнного стану та їх подальшої комерціалізації у цивільному секторі.

Новий Закон України «Про авторське право і суміжні права» запровадив концепцію sui generis для неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерними програмами. Проте відсутня чітка практика щодо прав на дані для навчання AI (Text and Data Mining), що гальмує розвиток вітчизняних DeepTech-стартапів. [25] Втрата чинності ГКУ вимагає узгодження низки спеціальних законів у сфері комерціалізації технологій, адже в ЦКУ окремі процедури (наприклад, реєстрація франчайзингу або специфіка розпорядження службовими об’єктами) потребують деталізації.

Існуючий порядок видачі примусових ліцензій у разі надзвичайних ситуацій залишається бюрократизованим та складно застосовуваним на практиці (зокрема, для критично важливих ліків чи патентованих технологій відбудови).

Ринок виплати роялті авторам та виконавцям залишається роздробленим та напівкриміналізованим.

Через розширення сірого імпорту та логістичні зсуви воєнного часу зросли

обсяги контрафакту. Онлайн-піратство перемістилося у закриті месенджери та соцмережі (Telegram, Discord), де класичні механізми захисту прав (Notice and Takedown) працюють неефективно.

Ефективність оновленого законодавства безпосередньо залежить від функціонування спеціалізованих інституцій. Тривале нефункціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності (та його Апеляційної палати) створює системний бар'єр для захисту прав інвесторів та гальмує виконання зобов'язань України за Розділом 7 Плану реформ у межах програми Ukraine Facility. Також критичним залишається блокування або затягування процедур прозорої акредитації організацій колективного управління (ОКУ) із запровадженням цифрових систем моніторингу використання контенту, що призводить до невиплати винагород авторам та позовів з боку міжнародних правовласників.

Крім вищезазначених викликів для післявоєнної відбудови України, необхідно вказати на специфічні проблеми воєнного та післявоєнного періодів, а саме:

- втрата матеріальних носіїв, первинної документації та виробничих потужностей на окупованих/зруйнованих територіях ускладнює підтвердження прав на ноу-хау та комерційну таємницю.
- відсутність єдиної затвердженої методики оцінки шкоди, завданої об'єктам ІВ внаслідок збройної агресії РФ, що ускладнює подання позовів до міжнародних судів та Реєстру збитків.
- масова міграція науковців та розробників за кордон створює колізії щодо визначення юрисдикції подання патентних заявок та приналежності прав на службові об'єкти (створені українськими громадянами під час перебування за кордоном).
- українські розробники (зокрема у сфері DroneTech) часто не патентують свої рішення через острах витоку інформації чи брак коштів на міжнародні заявки (PCT), відкриваючи технології для копіювання за кордоном.

Висновки.

На основі проведеного дослідження виокремлено ключові позитивні трансформації в правовому полі України, які сприятимуть післявоєнній відбудові та розвитку інновацій:

Декодифікація господарського законодавства: скасування Господарського кодексу України та введення в дію Закону № 4196-IX дозволили ліквідувати архаїчні правові режими господарського відання та оперативного управління. Перехід державних підприємств у процесі корпоратизації на загальноцивільні інститути права власності та ліцензування створює прозоре середовище для залучення інвестицій в інноваційні галузі.

Відновлення патентних процедур: Ухвалення Закону № 4362-IX та завершення перехідного періоду дозволили відновити стандартний режим патентного діловодства, ліквідувати штучні бар'єри та дати поштовх розвитку конкуренції за допомогою інструментів post-grant opposition.

Інтеграція оборонних інновацій: Поєднання можливостей платформи Brave1 та пільгового режиму Дія Сіті з міжнародними програмами (NATO DIANA, EDIP) виступає фінансовим та правовим каталізатором розвитку оборонних технологій і залучення капіталу в умовах воєнного стану.

Водночас, попри зазначені позитивні зрушення, у вітчизняному правовому та економічному середовищі зберігається низка системних проблем:

Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) для післявоєнної відбудови держави не повинно обмежуватися лише відновленням фізичної інфраструктури. Іноземні інвестори готові трансферувати інноваційні технології, створювати R&D-центри та впроваджувати високі стандарти управління виключно за умов забезпечення належного рівня захисту їхніх нематеріальних активів відповідно до стандартів ЄС.

Попри суттєве оновлення законодавчого масиву, економіка України не відчує очікуваного ефекту без забезпечення ефективної функціональності відповідних інституцій. Першочерговим завданням держави є повноцінний запуск Вищого суду з питань інтелектуальної власності (та його Апеляційної

палати), розбудова прозорої системи ОКУ та мережі трансферу технологій (ТТО) при ЗВО. Забезпечення діяльності ІР-суду є пріоритетною умовою для виконання вимог Плану реформ у межах програми Ukraine Facility за Розділом 7. Також необхідна акредитація незалежних ОКУ із застосуванням цифрових платформ моніторингу для гарантування виплати роялті українським та іноземним авторам.

Окремого правового регулювання потребує військово-технічний потенціал держави. Для запобігання відтоку інтелектуального капіталу у сфері MilTech пропонується:

Нормативно деталізувати підзаконний механізм виплат: Розробити Положення про авторську винагороду військовослужбовцям (на виконання Закону № 4585-IX) із фіксацією виплат на етапах: подання заявки, прийняття зразка на озброєння/постачання та виплати роялті при серійному виробництві.

Інституціоналізувати IP-супровід: Створити у структурі Міноборони та ЗСУ спеціалізовані підрозділи патентно-правового супроводу для мінімізації бюрократичного навантаження на винахідників.

Удосконалити стимулювання: Запровадити цивільно-правові та матеріальні стимули для авторів-військовослужбовців, а також пріоритетні права при зарахуванні до R&D-підрозділів (наприклад, Сил безпілотних систем).

Урегулювати режим подвійного використання: Встановити прозорий та безпечний механізм розсекречення та трансферу цивільних модифікацій оборонних розробок (агро-дрони, розмінування, тактична медицина) із дотриманням вимог законодавства про державну таємницю та експортний контроль.

Крім того, викликом для правової системи є визначення розміру збитків від знецінення та втрати можливості комерціалізації нематеріальних активів (ТМ, патентів, ноу-хау) суб'єктів господарювання внаслідок окупації чи збройної агресії РФ. Це новий юридичний виклик, який вимагає затвердження чітких методик оцінки. Пропонуємо затвердити Єдину державну методику оцінки

шкоди та збитків, завданих об'єктам ІВ (включаючи втрачену вигоду від знецінення брендів, втрату патентів та ноу-хау) внаслідок збройної агресії РФ, для сформування належної доказової бази та подання заяв до Міжнародного реєстру збитків (RD4U).

Аналогічно до досвіду повоєнної Японії та Південної Кореї, Україні на першому етапі післявоєнного відновлення потрібно стимулювати не лише складні патенти на виходи в космос чи фундаментальну медицину, а й корисні моделі («малі патенти») та раціоналізаторські рішення для швидкої відбудови енергетики, агросектору та інфраструктури. Тому необїідно запровадити режим «прискореного трансферу технологій» з військової сфери у цивільний сектор для розробок з подвійним призначенням (агро-дрони, розмінування, тактична медицина).

Зіставлення теоретичних правових та економічних механізмів. міжнародного досвіду та поточних проблем України дозволяє зробити головний висновок:

«Інтелектуальна власність під час післявоєнної відбудови України не повинна розглядатися як суто юридична чи бюрократична формальність. Вона має стати ключовим економічним інструментом конверсії воєнних інновацій у цивільне зростання, залучення якісних іноземних інвестицій та утримання людського капіталу в країні».

Література:

1. Велике дослідження: оцінка внеску IP в економіку України - IP офіс, 2026, URL: https://nipo.gov.ua/otsinka-vnesku-ip-ekonomika-ukrainy/

2. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об’єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025 р. № 4196-IX. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text

3. Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану,

введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» : Закон України від 16.04.2025 р. № 4362-IX. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4362-20#Text

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з проходженням військової служби : Закон України від 21.08.2025 р. № 4585-IX. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4585-20#Text

5. Скасування Господарського кодексу вже з 28 серпня: ключові зміни - Бізнес - LIGA360, 2025. URL:https://biz.ligazakon.net/news/238556_skasuvannya-gospodarskogo-kodeksu-vzhe-z-28-serpnya-klyuchov-zmni

6. Господарський кодекс України втратив чинність: ключові зміни вже з 28 серпня 2025 року, що і для кого зміниться - Supreme Observer, 2025. URL:https://so.supreme.court.gov.ua/news/1540/hospodarskyi-kodeks-ukrainy-vtratyv-chynnist-kliuchovi-zminy-vzhe-z-28-serpnia-2025-roku-sh%D1%81ho-i-dlia-koho-zminytsia?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAYnJpZBExdjh1elFRcUZhdkFOR2dLRwEeqLFSpLHtSbgYargJcxcaM-ypBLGMVDV-4_vdyp6Vy2F72PgH9KtgJgQ-yvg_aem_LJCI0FWATQiwdPUP2EPS3g

7. Господарський кодекс скасовано: що це означає для бізнесу та держави - EY в Україні, 2025. URL:https://www.ey.com/uk_ua/it-tax-law-digest/the-commercial-code-repealed-what-it-means-for-business-and-the-state

8. Скасування Господарського кодексу з 28.08.2025: що робити у перехідний період - 7eminar, 2025. URL:https://7eminar.ua/news/11601-skasuvannya-gospodarskogo-kodeksu-z-28082025-shho-robiti-u-perexidnii-period

9. Скасування Господарського кодексу. Як змінюється практика укладення господарських договорів - Юридична Газета, 2025. URL:https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/skasuvannya-gospodarskogo-kodeksu-yak-zminyuetsya-praktika-ukladennya-gospodarskih-dogovoriv.html

10. Скасування «воєнного» закону про інтелектуальну власність: що зміниться? - АРМАДА, 2025. URL: https://armada.law/blog/skasuvannya-

voyennogo-zakonu-pro-intelektualnu-vlasnist-shho-zminytsya/

11. Повернення строків у IP-сфері: що потрібно знати заявникам та правовласникам - Юридична Газета, 2025. URL:https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/povernennya-strokiv-u-ipsferi-shcho-potribno-znati-zayavnikam-ta-pravovlasnikam.html

12. Інтелектуальна власність у 2025 році: ключові результати сфери - IP офіс, 2025. URL:https://nipo.gov.ua/ip-rezultaty-2025/

13. Постанова Великої Палати Верховного Суду України від 5 березня 2025 року у справі № 910/8781/23. - Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:https://reyestr.court.gov.ua/Review/126153470

14. Brave1 Defense Tech Valley 2026: Україна формує новий стандарт глобальних оборонних рішень - Новини МОУ, 2026. URL:https://mod.gov.ua/news/brave1-defense-tech-valley-2026-ukrayina-formuye-novij-standart-globalnih-oboronnih-rishen

15. Українські miltech-компанії отримають доступ до €300 млн підтримки від ЄС у межах EDIP - Федоров. Forbes.ua, 2026. URL:https://forbes.ua/news/ukrainski-miltech-kompanii-otrimayut-dostup-do-300-mln-pidtrimki-vid-es-u-mezhakh-edip-fedorov-15072026-40422

16. Європейський Союз та Україна відкрили шостий кластер переговорів про вступ до ЄС – QIRIM MEDIA, 2026. URL: https://qirim.news/news/yevropejskij-soyuz-ta-ukrayina-vidkrili-shostij-klaster-peregovoriv-pro-vstup-do-ye-s

17. Інформаційна довідка щодо права інтелектуальної власності в Європейському Союзі (Розділ 7 переговорного процесу) - Дослідницька служба Верховної Ради України, 2025. URL: https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33505.pdf

18. В Україні досі немає Спеціалізованого суду з інтелектуальної власності, а справи розпорошені між юрисдикціями - Судово-юридична газета в Україні, 2026. URL:https://sud.ua/uk/news/ukraine/359351-v-ukraine-do-sikh-por-net-spetsializirovannogo-suda-po-intellektualnoy-sobstvennosti-a-dela-rassredotocheny-

mezhdu-yurisdiktsiyami

19. Як змінювалися витрати на Верховний суд, ВАКС, КСУ та Вищий суд з питань інтелектуальної власності - Слово і діло. Аналітичний портал, 2024. URL:https://www.slovoidilo.ua/2024/12/11/infografika/ekonomika/yak-zminyuvalysya-vytraty-verxovnyj-sud-vaks-ksu-ta-vyshhyj-sud-pytan-intelektualnoyi-vlasnosti

20. Рада ЄС затвердила інструмент Ukraine Facility обсягом 50 млрд євро на 2024-2027 роки - European integration portal, 2024. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/rada-yes-zatverdyla-instrument-ukraine-facility-obsyagom-50-mlrd-yevro-na-2024-2027-roky/

21. З чого складається план Ukraine Facility - Forbes.ua, 2024. URL: https://forbes.ua/money/reformi-na-chotiri-roki-ta-50-mlrd-vid-evrosoyuzu-biznes-klimat-sudova-sistema-finsektor-dovkillya-ta-shche-11-napryamiv-reform-forbes-vivchiv-plan-ukraine-facility-20032024-19826

22. Післявоєнна відбудова Південної Кореї - Центр Дністрянського, 2022. URL: https://dc.org.ua/news/pislavoenna-vidbudova-pivdennoi-korei

23. Економічний розвиток Японії після Другої світової війни. Японське "економічне диво" - Все для історика, 2011. URL:https://istoryk.at.ua/load/istorija_japoniji/ekonomichnij_rozvitok_japoniji_pislja_drugoji_svitovoji_vijni_japonske_quot_ekonomichne_divo_quot/15-1-0-89

24. План Маршалла. Як відбувалася післявоєнна відбудова Німеччини - Бізнес Цензор, 2023. URL:https://censor.net/ua/m3404272

25. Про авторське право та суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text

Abstract. *The scientific novelty of this study lies in the development of a conceptually new theoretical and legal model for the protection of intellectual property as a strategic driver of national security, innovative development and macroeconomic stabilisation in Ukraine under martial law and during post-war reconstruction. This paper conducts a systematic analysis of the consequences of the decodification of commercial legislation and the repeal of the Commercial Code of Ukraine, viewed through the prism of preserving the intangible assets of state-owned enterprises undergoing corporatisation. It justifies the need to move away from quasi-real institutions of economic administration and operational management in favour of civil-law regimes of ownership and licensing to prevent the loss of the public sector's patent portfolio.*

This article analyses the legal nature of the allocation of property rights to defence and dual-use inventions in accordance with the amendments to the Law of Ukraine 'On Amendments to Certain Laws of Ukraine Concerning Intellectual Property Rights to Objects Created in Connection with Military Service'. Gaps have been identified in the subordinate legislation governing the payment of royalties to military personnel who are inventors, and conceptual proposals have been formulated to address these gaps in order to stimulate inventive activity within the Armed Forces of Ukraine. The prerequisites for introducing a regime for the transfer of dual-use technologies (MilTech) to the civilian sector have been examined.

Furthermore, institutional barriers within the intellectual property rights protection system have been identified; in particular, the consequences of the prolonged inactivity of the High Court of Intellectual Property have been analysed in the context of meeting the requirements of the Ukraine Facility programme (Chapter 7). The need to develop a Unified State Methodology for assessing losses arising from the depreciation and loss of commercial potential of intangible assets as a result of the Russian Federation's armed aggression has been substantiated, with a view to establishing an evidence base in the International Register of Damages (RD4U).

Keywords: *intellectual property, intangible assets, post-war reconstruction, decodification of commercial legislation, defence technologies (MilTech), inventions by military personnel, High Court of Intellectual Property, Ukraine Facility, technology transfer, assessment of intellectual property losses, International Register of Damages (RD4U).*

Дата надсилання статті: 18.09.2026

© Єрофєєнко Л.В.

Tourism and recreation

https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj39-03-080 223
NEW PRODUCTS FOR TRADITIONAL HEALTH RESORTS IN THE CONTEXT OF WELLNESS TOURISM
Moroz S.E., Kalashnyk O.V., Levchenko Yu.V., Kuznietsov R.V.

Legal and political sciences

https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj39-03-026 234
DISCUSSION OF THE ISSUES OF QUALIFICATION OF CRIMES COMMITTED BY A GROUP OF PERSONS IN THE CRIMINAL LAW OF THE REPUBLIC OF GEORGIA.
Aleksandre Giorgidze

https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj39-03-029 241
INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION AS A FACTOR IN UKRAINE'S ECONOMIC RECOVERY: LEGAL TRANSFORMATIONS AND INSTITUTIONAL CHALLENGES
Yerofieienko L.

https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj39-03-043 263
EVALUATION OF GOVERNMENT PROGRAMS BASED ON KPI PERFORMANCE INDICATORS
Mazur V.H.

https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj39-03-062 269
FORMAL LOGIC AND LEGAL ARGUMENTATION: APPLICATIONS OF SYMBOLIC LOGIC IN THE FOUNDATION OF LEGAL DECISIONS
Jorovlea E. L., Chirilov L. P.

https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj39-03-082 285
DRAFTING LEGAL LETTERS FOR CLARITY, ACCURACY, AND ACTION
Jorovlea Elvira Leon, Codreanu Alina Vasile

Scientific publication

International periodic scientific journal

ScientificWorldJournal

Issue №39
Part 3
September 2026

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
high impact factor (ICV: 73)

Articles published in the author's edition

Academy of Economics named after D.A. Tsenov
Bulgaria jointly with SWorld

Signed: September 30, 2026

e-mail: editor@sworldjournal.com
site: www.sworldjournal.com

www.sworldjournal.com

ISSN 2663-5712